

1.HZ. MUHAMMED'İN HAYATINI ÖĞRENMENİN ÖNEMİ

Peygamberimiz insanları bilmedikleri konularda aydınlatmıştır. İnsanları inkâr ve cehaletin karanlığından çıkarıp İslam'ın aydınlığıyla tanıştırmıştır.

Hiz. Muhammed'in hayatını anlatan kitaplara genel olarak siyer denir. Siyerin konusu Hiz. Peygamber'in doğumu, çocukluğu, gençliği, evliliği, aile hayatı, elçi olarak gönderilişi, İslam'ın tebliği, hicreti, insanlar arası ilişkileri, katıldığı savaşlar ve vefatına kadar olan tüm faaliyetlerdir. Siyer ilminin amacı, Hiz. Muhammed'in peygamberlik dönemindeki faaliyetlerini temel kaynaklardan doğru tespit etmek, tanıtmak ve iyi anlaşılmasını sağlamaktır.

Ayrıca peygamberimizin hayatını öğrenmek aynı zamanda onun ahlaki yapısını da örnek almaktır. Zira Peygamberimizin ahlaki ve örnek yaşayışı nasıldı diye Hiz. Aişe'ye sorulunca "Siz hiç Kur'an okumuyor musunuz? Onun ahlaki Kur'an'dan ibaret idi." diyerek Kur'an'ın Hiz. Peygamber'in hayatında ne kadar önemli bir yere sahip olduğunu ve Peygamberimizin ahlaki özelliklerinin kaynağının Kur'an olduğunu ifade etmiştir. Allah yaratılmışların en güzeli olan insana, din olarak İslam'ı seçmiş; Kur'an'ı göndermekle insanlığı rehbersiz bırakmamıştır. Hiz. Muhammed'in (s.a.v) hayatını öğrenmek rehberimiz Kur'an'ı tanımamızı ve bizim için seçilen dini anlamamızı kolaylaştıracak ve inancımızı güçlendirecektir.

2. SİYER İLMİNİN TEMEL KAVRAMLARI VE KAYNAKLARI

Siyer, Peygamberimiz'in (s.a.s) soyu, doğumu, çocukluğu, gençlik yılları, peygamberliği, Mekke ve Medine'de meydana gelen olayları kapsayan ilim dalıdır.

Bu alanda yazılan eserlere "Siyer-i Nebi", "es-Siretü'n-Nebeviyye" veya kısaca "Siyer" adı verilmiştir.

Hiz. Peygamberin (s.a.v) hayatını, mücadelesini ve ahlaki vasıflarını ele alan en temel kaynak Kur'an-ı Kerim'dir. Daha sonra "yaşayan Kur'an" olan Peygamberimizin söz, fiil ve onaylarından meydana gelen hadislerdir. Bu nedenle Siyer ilmi, Hadis ilminden bağımsız olarak ele alınamaz.

Siyer ilminde önemli bir yeri olan ilk dönem siyer kitaplarından bazılarının isimleri şu şekilde sıralanabilir:

ESER SAHİBİ	ESER ADI
1 İbni İshak	Siretü İbni İshak
2 İbni Hişam	Siretü İbni Hişam
3 Vakıdî	el-Megaziyyü'n-Nebeviyye ve Tarih-i Kebir
4 İbn Sa'd	Tabakâtü'l-Kübrâ
5 el-Belâzurî	Ensâbu'l-Eşraf ve Fıkhu'l-Buldân
6 Taberî	Tarihu't-Taberî
7 İbn Hazm	Cevâmi'u's-Sire ve Cemheretü Ensâbi'l-Arab
8 İbn Esir	el-Kamil fi't-Tarih
9 İbn Kayyim el-Cevziyye	Zadü'l-Me'ad
10 İbn Kesir	el-Bidâye ve'n-Nihâye

- ! Hicri II. asırda yazılan İbn İshâk'ın "Siret-u İbni İshak" isimli eseri siyer alanında yazılan ilk eserdir.
- ! İbn Sa'd tarafından kaleme alınan Tabakat isimli kitap siyerin sınırlarını genişleten önemli bir eserdir.

Siyer kitapları içerik bakımından şu şekilde tasnif edebilir.

- ☛ **Mevlid Manzûmeleri:** Hiz. Peygamber'in doğum gününü, dünyaya gelişini anlatan eserlerdir.
- ☛ **Miraçnâmeler:** Hiz. Peygamber'in miracını anlatan eserlerdir.
- ☛ **Hicretnâmeler:** Hiz. Peygamber'in hicretini anlatan eserlerdir.
- ☛ **Hilyeler:** Hiz. Peygamber'in, boyu, yüzü, gözleri, kaşları, yürüyüşü gibi cismî sıfatlarını anlatan eserlerdir.
- ☛ **Magaziler:** Hiz. Peygamber'in askerî faaliyetlerini anlatan eserlerdir.
- ☛ **Delâil-i Nübüvve:** Hiz. Peygamber'in, vahyin inmeden önceki ve sonraki zamanlarda zuhur eden peygamberlik alâmetlerini anlatan eserlerdir.
- ☛ **Şemâil-i Şerifeler:** Hiz. Peygamber'in huylarını, sözlerini, sohbetlerini, ibadet etmesini, elbiselerini, yemek yemesini ve sair davranış ve hareketlerinin tümünü anlatan eserlerdir.
- ☛ **Hukuk ve Hasâisler:** Hiz. Peygamber'in dünya ve ahiretteki hakları, müminlerin üzerindeki hakları ve Müslümanların onun karşısındaki tutum ve davranışlarından bahseden eserlerdir.

3. İSLAM ÖNCESİ ARAP YARIMADASINA GENEL BAKIŞ

Bedevi ve hadari denen iki çeşit hayat tarzı olan Arap yarımadasında Hadariler köy, kasaba ve şehirlerde yaşarken bedeviler çöl ve vahalarda konar-göçer olarak çadırlarda yaşarlardı. Yarımada da halk tarım, hayvancılık ve ticaretle uğraşırdı Arap yarımadasının iç bölgeleri az yağışlı, kıyı bölgeleri ise yağmurlu ve tarıma elverişliydi Akarsu kaynakları yetersiz olması nedeniyle tarım, ancak yağmur alan bölgelerde ve iç taraflarda su kuyularının bulunduğu alanlarda yapılmaktaydı. Hayvancılıkla da daha çok Bedeviler uğraşırdı.

3.1 DİNİ HAYAT

Allah inancının özünü kaybettiği, dini kuralların bozulduğu Mekke toplumunda, Hz. İbrahim'in getirdiği din üzere yaşamaya çalışanların olduğu gibi Yahudi, Hristiyan, sayıları az olsa bile ateş ve yıldız tapanlar da vardı

1. Putperestlik

2. Haniflik

3. Kâbe ve Hac

Sonradan oluşmaya başlayan putperestlik ile insanlar zamanla Allah'a şirk koşmaya başlamışlardır. Put heykel ve dikili taşlara tapmayı adet haline getirmişlerdir. Putlar, heykeller, dikili taşlar, fal okları zamanla çoğalmıştır. Bu inanışa göre putlar Allah'a ulaşmanın ve onun hoşnutluğunu kazanmanın tek yoludur.

Cahiliye döneminde Allah'ın birliğine inanan ve Cahiliye adet ve inançlarına karışmayan bazı insanlar vardı. Tevhid inancına sahip olan bu insanlar Hz. İbrahim'in tebliğ ettiği din üzerine yaşayan Haniflik dinine mensup olan insanlardı. Bu insanlar putlar adına kesilen kurbanlardan yemezler ve kız çocuklarını toprağa gömülmesine kaşı çıkarlardı.

Tarih boyunca Araplar tarafından mukaddes kabul edilen Kâbe'nin, ilk defa ne zaman kim tarafından yapıldığı hususunda kesin bir bilgi bulunmamaktadır.

Önceleri dini vazifeler Kâbe'nin içinde eda edilirken daha sonra ziyaretçiler ve hacca gelenler çoğalınca Kâbe'nin etrafındaki boş alan Kâbe'ye katılır.

İslam öncesinde Araplar savaşmanın yasak olduğu zilkade zilhicce ve muharrem aylarında Kâbe'yi haccederlerdi.

3.2 SİYASİ HAYAT

Araplar, kabileler hâlinde yaşamaktaydılar. Bu sebeple Arabistan'da müstakil bir hükümetten bahsetmek mümkün değildir. Her kabilede kabile reisi bulunurdu ve bu kişi en güçlü otoriteydi. Kabileler, şeyhler veya reisler tarafından idare edilmekteydi. Reisler, kabilenin büyüğü, mal ve evlat bakımından zengin olan nüfuzlu kişiler arasından seçilmekteydi. Kabileye başkan seçilecek kişide cömertlik ve kahramanlık gibi bazı özellikler aranırdı.

Çetin hayat şartları ve geçim zorluğu sebebiyle aralarında herhangi bir anlaşma bulunmayan iki kabile tabii bir şekilde düşman kabul edilmişti. Bu düşmanlıklar yüzyıllardır süren kabile savaşlarını da beraberinde getirmişti. Hatta cahiliye Arapları baskın ve yağmaları bir geçim vasıtası olarak görmüşlerdir. Bu nedenle Arap cahiliye hayatında en önemli sosyal hadiseler olarak Eyyâmü'l-Arab adı verilen kabile savaşları kabul edilir.

Savaşın bitmek bilmediği bu ortamda Putperest Araplar hac ve ticaret gibi zorunlu faaliyetlerini yerine getirebilmek için haram aylar adını verdikleri Zilkâde, Zilhicce, Muharrem, Receb aylarında savaşmayı bırakırlardı. Savaşın yasak olduğu bu zaman diliminde topluluklar, kabileler, barışı fırsat bilerek her taraftan Mekke'ye gelirler, Kâbe'de hac yapmadan ve putlarını ziyaret etmeden önce panayırda rahatça alışveriş yaparlardı. Ancak haram ayların kutsiyeti zaman zaman çiğnenmiş ve Arap kabileler bu aylarda da savaşmıştır.

3.3 SOSYAL HAYAT

Arap toplumun ve kurumlarının asıl kurucusu olarak görülen hürler, kendi aralarında ekonomik durum ve itibarlarına göre, çeşitli tabakalara ayrılıyordu. Asiller veya soylular adı verilen seçkin sınıfı zenginler, askerler, edipler ve kâhinler, tüccarlar ve yöneticiler oluşturuyordu. Hür olmasına rağmen asiller kadar ayrıcalıklı olmayanlara ise "avam" deniliyordu. Bunlar daha sade ve gösterişsiz bir hayat yaşıyordu.

Mevali adı verilen grup ise azat edilmiş ya da evlatlığa alınmış kölelerden oluşuyordu. Cahiliye âdetine göre bir köle, sahibinin evlatlığa kabul etmesi ya da onu azat etmesi yoluyla mevali kabul ediyordu. Mevali sınıfı efendilerine mirasçı olabildikleri için kölelerden biraz daha üstündüler. Kâhinlere inanmak ve büyücülük yapmakta oldukça yaygındı. Cahiliye Arapları Kâhinlere saygı duyar onları takdir ederlerdi. Ruhsal ve psikolojik problemlerinin çözümünde onlardan yararlanırlardı. Sıkıntıya düştüklerinde, bir afetle karşılaştıklarında kâhinlere giderler ve onlardan gayb ile ilgili haberler vermelerini isterlerdi. İslam'dan önce Arap Yarımadası'nda kadın ve kız çocukları hor görülüyordu. Kadınların hiçbir sosyal hakları yoktu. Bir erkek istediği kadar kadınla evlenebilirdi. Kadınlara mirastan pay verilmezdi. İslam öncesinde hâkim olan Cahiliye âdetleri Arap toplumunun, hakikati görmelerini engelliyordu.

3.4 KÜLTÜREL HAYAT

İslam öncesi dönemde Arap Yarımadası'nda okuma yazma oranı düşüktü. Araplar şiir, dilbilgisi, edebiyat, belagat, hitabet, soybilim gibi konularda diğer topluluklara nazaran ileri düzeydeydiler. İslam öncesi dönemde Mekke'de okuryazarlara "kitabiler" deniliyordu. Okuması yazması olmayanlar da "ümmiler" olarak adlandırılıyordu. Mekke toplumunda ümmiler de çoğunlukta idi. Ümmi, öğrenim görmemiş, okuma yazma bilmeyen demektir. Okuryazarlar çoğunlukla şehir merkezlerinde yaşıyordu. Mekkelilerin de çoğunluğu okuryazardı. Araplar arasındaki okuryazar oranı en düşük kesim bedevilerdi.

Güçlü hafıza ve ezber yeteneği, Arap toplumunda sözlü edebiyat geleneğinin gelişmesini sağladı. Yazıyla ifade edilmesi gereken her şey, asırlar boyu ezberlenerek aktarılmıştı.

4. İSLAMİYET ÖNCESİ HİCAZ

Arabistan yarımadası coğrafi bakımdan Tihame, Hicaz, Necit, Aruz ve Yemen bölgesi şeklinde beş kısma ayrılmıştır. En önemli yerleşim yerlerinin başında ticari şehirlerin bulunduğu bir yer olarak Kabul edilen Hicaz bölgesi gelmekteydi. Bölgenin en önemli şehri Mekke'ydı. Diğer önemli şehirleri ise Mekke'nin kuzeyindeki Tâif ve Yesrib'ti.

4.1 MEKKE

- ❖ Mekke Hicaz bölgesinde ticaretin merkeziydi.
- ❖ Sürekli sel sularına maruz kalan Mekke vadisinde, tarıma elverişli toprakların olmayışı ve suyun bulunmayışı sebebiyle yerleşim çok azdı.
- ❖ Ticari tecrübesi ve kutsal şehir olma avantajlarını, stratejik önemiyle birleştirerek zengin bir şehir hâlini almıştı.
- ❖ En önemli kabilesi Kureyş kabilesiydi.
- ❖ Mekke'de Darü'n- Nedve adı verilen Hz. Peygamber'in beşinci kuşaktan dedesi Kusay bin Kilâb'ın yaptırdığı yerde toplanırdı.
- ❖ Mekke'de Dumetülcendel ve Ukaz, panayırları Arap yarımadasında tüccarların mallarını sergiledikleri önemli panayırlardandı.
- ❖ Mekke şehri Hz. İbrahim'in (a.s) oğlu İsmail'in (a.s) yaşadığı bir şehirdi. İbrahim (a.s), hanımı Sâre ve cariyesi Hacer'le uzun yıllar Filistin'de yaşadı.
- ❖ Mekke'de Hz İbrahim ve oğlu İsmail tarafından yapılan kutsal Kâbe, sayesinde Mekke tarih boyunca kutsal ve saygın bir şehir kabul edildi.
- ❖ Mekke fil vakiasının da yaşandığı şehirdir.

Ebrehe, Habeşistan'ı bir ticaret merkezi haline getirmek ister ve de bu sebepten kendine de Kâbe'yi rakip olarak görür. Koca bir fil ordusuna sahip olan Ebrehe, filleri ile beraber Kâbe'ye doğru ilerler.

Kâbe'de yaşayanlar korku içerisinde beklemeye başlar ve sabaha karşı Ebrehe, Mekke'ye doğru ilerler. Mamud denilen büyük fil, şehre yaklaşıncaya yere çöker: kalkması için çok uğraştıkları halde kalkmaz. Öbür filler de kaçmaya çalışır. Daha Sonra kırlangıç sürüsüne benzer kuşlar Ebrehe'nin ordusuna saldırı ve telef ederler. Bu olay Kur'an-ı Kerim'de şöyle geçmektedir:

"Görmedin mi Rabbin fil sahiplerine ne yaptı? Onların tuzaklarını boşa çıkarmadı mı? Üstlerine sürü sürü kuşlar gönderdi. Onlara çamurdan sertleşmiş taşlar atıyorlardı. Nihayet onları yenilmiş ekin yaprağı gibi yaptı." Fil suresi

Mekke'de Kâbe'nin bir parçası olan Hacerü'l-Esved de Mekkeliler için çok önemliydi. Hacerü'l-Esved, Kâbe'nin güney doğu köşesinde yer almaktaydı. Bu taş Cahiliye Döneminde de Araplar arasında kutsal kabul edilirdi. Taşın nereden ve nasıl getirildiği hususunda değişik görüşler ve rivayetler vardı. Bir rivayete göre Hacerü'l-Esved Kâbe'ye Hz. İbrahim tarafından Ebû Kubeys dağından getirilmişti. Hacerü'l-Esved'in, tavafın başlangıç yerini belirlemek üzere Kâbe'nin köşesine yerleştirildiği belirtilmektedir. Başka bir rivayete göre de bu taşın cennetten getirildiğine inanılırdı.

4.2 TAİF

- ❖ Su kaynaklarına ve verimli topraklara sahiptir.
- ❖ Ticaret yollarının kesiştiği noktadadır.
- ❖ Tâif şehri putperest olan Benî Sakif kabilesi tarafından yönetilirdi.
- ❖ Tâifliler ve Mekkeliler çok samimi ticari ilişkiler kurmuşlardır.

4.3 YESRİB

- ❖ Mekke'nin kuzeyinde yer alır.
- ❖ Putperestlik Yesrib'de Yahudilikten daha yaygındır.
- ❖ Yesrib'deki en önemli Arap kabilleri Evs ve Hazreç'tir.